

Biuletyn Polonistyczny

15.09.2016

Data wydarzenia: 10.04.2017 - 11.04.2017

Chłopskość i jej dziedzictwo w polskiej historii i kulturze

Typ wydarzenia: Konferencja

Miejscowość: Warszawa

Organizatorzy: Instytut Badań Literackich PAN, Wydział Polonistyki UW

Grupy docelowe: Studenci, Doktoranci, Samodzielni Pracownicy Naukowi, Dydaktycy, Inni

---

Organizatorzy: Centrum Badań Dyskursów Postzależnościowych przy Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego oraz Instytut Badań Literackich PAN

W polskiej przestrzeni publicznej, w dyskursie publicystycznym oraz naukowym coraz częściej podnoszona jest kwestia chłopskości i jej dziedzictwa we współczesnej kulturze i społeczeństwie, a sposób problematyzacji owej kwestii ulega widocznym przekształceniom. Jeszcze pod koniec lat 90. Zofia Stefanowska pisała, że „od tematu chłopca w literaturze ziele wtórnością i nudą” (Z. Stefanowska, "Literackie role chłopca"). Od kilku lat problematyka ta cieszy się wzmożonym zainteresowaniem i wzbudza żywe, a co najważniejsze, istotne dla definicji polskiej tożsamości, dyskusje. Za przełomowy można uznać rok 2011. Właśnie wtedy ukazuje się płyta "Gore. Pieśni buntu i niedoli XVI-XX wieku", nagrana w ramach projektu Macieja Szajkowskiego R.U.T.A; Marian Pilot publikuje nagrodzoną Nike powieść "Pióropusz", którą można uznać za próbę wskrzeszenia i reinterpretacji nurtu chłopskiego w literaturze polskiej; w naukach humanistycznych żywe zainteresowanie monografia Jana Sowy "Fantomowe ciało króla. Peryferyjne zmagania z nowoczesną formą". Szeroko dyskutowanym wydarzeniem (nie tylko teatralnym) okazała się premiera spektaklu "W imię Jakuba S." Moniki Strzępki i Pawła Demirskiego, w którym wielu interpretatorów doszukiwało się polskiego komentarza w kwestii rodzącego się wówczas, w odpowiedzi na globalny kryzys gospodarczy, ruchu Oburzonych. Kolejne lata owocują publikacjami licznych książek na tematy chłopskie jak chociażby ciekawa pozycja Tomasza Wiślicza "Upodobanie: Małżeństwo i związki nieformalne na wsi polskiej XVII-XVIII wieku". Wyobrażenia społeczne i jednostkowe doświadczenia czy budząca spore kontrowersje książka Andrzeja Ledera "Prześniona rewolucja. Ćwiczenia z logiki historycznej". Na tej podstawie można pokusić się o stwierdzenie, że mamy do czynienia z powrotem „kwestii chłopskiej”, o czym dodatkowo świadczą kolejne fale publicystycznych komentarzy publikowanych głównie w "Gazecie Wyborczej" i "Krytyce Politycznej".

Większość tych współczesnych nawiązań łączy przekonanie o szczególnej roli chłopskiego doświadczenia w kształtowaniu polskiej mentalności i tożsamości, o jego wręcz formacyjnym charakterze. Chłopska kondycja bywa w tym kontekście postrzegana jako fundament wielu społecznych wyobrażeń, powszechnych postaw i preferowanych stylów życia, gustów, nawyków, upodobań. Owym nawiązaniom towarzyszy niejednokrotnie rozliczeniowe nastawienie, krytyczna ocena, tendencja do ujmowania śladów chłopskości głównie w kategoriach wyparcia, traumy, symptomu czy resentymentu.

W trakcie naszej konferencji chcielibyśmy poruszyć następujące zagadnienia, odpowiedzieć na pytania:

- czy pańszczyznę można traktować jako formę niewolnictwa? Jakie są analogie i różnice pomiędzy tymi formami stosunków władzy? Jaką problematykę zyskuje to zagadnie w kreacjach literackich, świadectwach dokumentalnych, retoryce dyskursu publicznego?
- Problem "relacji folwarcznej", pojmowanej jako długofalowa konsekwencja poddaństwa. W jaki sposób relacja ta wpisana jest w uogólnioną strukturę polskiego habitusu (hierarchiczność zamiast kultury kontraktu, patriarchalny model zarządzania, brak oddolnych struktur reprezentacji, strategie milczenia i sabotażu, jako zwyczajowa reakcja zdominowanych)?
- Zagadnienie dominacji pewnych sposobów uczestniczenia w dyskursie: nastawienie na konkretne doświadczenia i jednostkowość przypadków zamiast refleksji systemowej; deklaracyjny solidaryzm, retoryka "zgody" i eufemizacja rzeczywistych podziałów; dynamika sporów politycznych, bliższa różnicom środowiskowym niż ideologicznym.
- Problem dominującej formuły religijności (obrzędowa, instytucjonalna, kolektywna); "pastoralny" autorytet i hierarchiczność kościelnych instytucji; współczesne formy kultu, zrodzone z ludowej religijności.
- W jaki sposób przejawia się chłopska mentalność w przestrzeni publicznej?
- Czy w mocy pozostaje przekonanie o nieistnieniu rodzimego mieszczaństwa, skutkującego stereotypizacją mieszczanina i Żyda jako figur obcego?; jak wobec tego sytuują się matryce poznawcze (np. opozycja chłama i pana, którego czasem zastępuje inteligent).
- Problem homogeniczności wiejskich mikrospołeczności jako czynnik potencjalnie sprzyjający nieufności wobec innych (stosunek wobec uchodźców, wobec ośrodków dla chorych na AIDS, schronisk LGBTQ, świetlic dla narkomanów itp).
- Co powoduje wyraźną ambiwalencję obrazu wsi i egzystencji chłopskiej usytuowanego między pogardliwym stereotypem zacofania (utrwalonym choćby we frazeologii: "wieśniak", "burak", "słoma z butów", "wsiowy", "słoik") i stygmatyzacji – casus Andrzeja Leppera, a mitologią sielskości (XIX-wieczna chłopomania, popularność "chłopskiego jadła", idylliczność serialowych obrazów takich jak "Ranczo", popularność takich zespołów łączących folklor z popkulturą jak Brathanki, Golec uOrkiestra czy Zakopower).

Biuletyn Polonistyczny

- Społeczne i ekonomiczne motywacje "rustykalnego" eskapizmu oraz kultu prowincji części środowisk artystycznych – casus Andrzeja Stasiuka.
- Czy istnieje związek pomiędzy folklorem a rozwojem nacjonalizmu, protekcjonalizmu, ideologiczną instrumentacją?
- Jaka jest rola folkloru w krajach bloku wschodniego (Cepelia, ludowe zespoły pieśni i tańca – „Mazowsze”, „Śląsk”)?
- Czy modę na szlacheckość można uznać za symptom wyparcia chłopskości (wzrastająca popularność rodowodów i drzew genealogicznych)?
- Czy tradycja plebejska może stanowić źródło potencjalnych inspiracji?

Organizatorzy:

Prof. dr hab. Ryszard Nycz (UJ, IBL PAN),

Dr Dorota Krawczyńska (IBL PAN),

Dr Grzegorz Grochowski (IBL PAN),

Dr Grzegorz Wołowicz (IBL PAN).

Sekretarz konferencji:

Mgr Paweł Rams (IBL PAN) pawelrams@outlook.com

PROGRAM KONFERENCJI

miejsce obrad:

IBL PAN Warszawa, Nowy Świat 72 sala im. Adama Mickiewicza (nr 144)

I dzień - 10 kwietnia (poniedziałek)

- **10-10.15** - Otwarcie konferencji - powitanie Uczestników i Gości przez Dyрекcję IBL PAN oraz organizatorów
- **Panel I, godz. 10.15-12.00**
  1. Anna Engelking (Instytut Sławistyki PAN): Czy chłop jest człowiekiem? Figura „Poleszuka” jako narzędzie konstruowania autowizerunku Polaka
  2. Andrzej Zieniewicz (Uniwersytet Warszawski): Czułość i wrogość migracji
  3. Tomasz Rakowski (Uniwersytet Warszawski): Kompleks wsi. Etnografia – artystyczne eksperymenty – wewnętrzne zaangażowania
  4. Grzegorz Wołowicz (Instytut Badań Literackich PAN): Z Komborni – w świat. Przypadek Stanisława Pignonia
- **Panel II, godz. 12.15-14.00**
  1. Magdalena Marszałek (Universität Potsdam): Wieś (chłopska) jako miejsce pamięci
  2. Tomasz Wiślicz (Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN): Dziedzictwo Jakuba Szeli
  3. Jagoda Wierzejska (Uniwersytet Warszawski): Cena chłopskiej krwi, czyli o powrotach widma rabacji galicyjskiej w literaturze polskiej dwudziestolecia międzywojennego

4. Agnieszka Dauksza (Uniwersytet Jagielloński): O pewnym chłopskim geście. Od rabacji do Zagłady

- **14.00-15.30** - przerwa obiadowa

- **Panel III, godz. 15.30-17.15**

1. Alina Molisak (Uniwersytet Warszawski): Żydzi – chłopci
2. Katarzyna Chmielewska (Instytut Badań Literackich PAN): Inteligencja i chłopci. Obrazy antysemityzmu podczas Zagłady
3. Marta Cuber-Tomczok (Uniwersytet Śląski): „Bośmy chcieli z tego bekowiska ludzkiego (...) choć jedna dusze ludzką uratować”. Wokół dyskursu powieści Ocalał mnie kowal I. Czajki-Stachowicz
4. Karolina Koprowska (Uniwersytet Jagielloński): Tożsamościowe rozpoznania. Doświadczenia Zagłady na wsi

- **Panel IV, godz. 17.30-19.15**

1. Helena Duć-Fajfer (Uniwersytet Jagielloński): Czy prostak ma prawo do narodowości? Etniczność a chłopskość w obrębie dyskursu polskich mniejszości etnicznych
2. Aleksandra Sekuła (Instytut Badań Literackich PAN): Rolnik, farmer, „wsiur”. W poszukiwaniu przyczyn ambiwalencji aksjologicznej w obrazie wsi polskiej i w stosunku do chłopów
3. Karolina Wawer (Uniwersytet Jagielloński): Dusza pańszczyźniana, czyli kompleks chłopski i jego reprezentacje w polskiej prozie
4. Barbara Smoleń (Instytut Badań Literackich PAN): Pańszczyzna jako kategoria (post)zależnościowa, historycznoliteracka i genderowa

- **19:30** - Uroczysta kolacja dla uczestników konferencji

II dzień - 11 kwietnia 2017 (wtorek)

- **Panel V, godz. 10.00-11.45**

1. Andrzej Leder (Instytut Filozofii i Socjologii PAN): Nienapisana epopeja
2. Hanna Gosk (Uniwersytet Warszawski): Proza Polski Ludowej o dylematach społecznych z PKWN-owską reformą w tle
3. Bożena Karwowska (University of British Columbia): Środowiska chłopskie i literatura ludowa w dyskusjach o kształcie powojennej kultury (1945-48)
4. Inga Iwasiów (Uniwersytet Szczeciński): Przesiedleni chłopci patrzą na miasto. Literackie i osobiste świadectwa życia na Pomorzu Zachodnim po 1945

- **Panel VI, godz. 12. 00-13.45**

1. Paweł Rodak (Uniwersytet Warszawski): Pamiętniki chłopów z lat 30. - czytane dzisiaj
2. Agnieszka Chmielewska (Uniwersytet Warszawski): Odwieczny lud: obraz chłopów w sztukach plastycznych II Rzeczypospolitej

3. Łukasz Bukowiecki (Uniwersytet Warszawski): Czy skanseny to „skansen”?
Muzea na wolnym powietrzu w polskim dyskursie publicznym po 1989 roku
4. Paweł Tomczok (Uniwersytet Śląski): Literackie upodlenie chłopa

- **Panel VII, godz. 14.00-15.45**

1. Dorota Kołodziejczyk (Uniwersytet Wrocławski) Chłop(k)a w świecie – kosmopolityzm subalternów?
2. Sławomir Mazurek (Instytut Filozofii i Socjologii PAN) Muzyk i cham. Obraz chłopa w kulturze rosyjskiej i polskiej. Konfrontacja i interpretacja
3. Magdolna Balogh (Węgierska Akademia Nauk) Wykorzenieni i złodzieje. Opowieści quasi-autobiograficzne Mariana Pilota i Szilárda Borbélya
4. Arkadiusz Kalin (Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim) Czy na Ziemiach Odzyskanych istniała kultura chłopska? Rozpoznania literackie (przypadek lubuski)

- **Zakończenie konferencji**

Data zgłaszania prelegentów: 30.11.2016 22:30

Do pobrania:

- beventsfiles20169bZaproszenie_na_konferencjxc4x99.pdf
- chlopskosc_program.pdf

Słowa kluczowe: chłop, chłopskość, literatura chłopska